

Skellefteå museum

RAPPORT

över arkeologisk delundersökning
av hällmålningsslokal och kvartsitbrott

**Finnforsberget, Raä nr 118 och 123,
Skellefteå socken och kommun,
Västerbottens län, 2011**

**Skellefteå museum 2012
Anders Olofsson**

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Tekniska och administrativa uppgifter	2
Bakgrund	3
Fornlämningarna	3
Syfte	5
Metod	5
Resultat Raä 123	6
Resultat Raä 118	9
Fynd	13
De antropomorfa formationerna i berget	20
Hällmålningarna i en vidare kontext	20
Sammanfattande diskussion: tolkning och utvärdering	20
Källor	21

Appendix:

Appendix 1. Ritningar

Appendix 2. Fynd

Appendix 3. Fotolistor

Appendix 4. Ritningsförteckning

Appendix 5. Topp- och bottenmått, Raä 123

Appendix 6. Kontaktark med föremålsbilder

TEKNISKA OCH ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Länsstyrelsens dnr: 431-4275-2011

Län: Västerbotten

Landskap: Västerbotten

Kommun: Skellefteå

Socken: Skellefteå

Fastighet: Eriksberg 1:2

Ekonomiskt kartblad: 22K9d (RT90)

Raä nr: 118 och 123

Typ av uppdrag: Forskningsundersökning (delundersökning)

Finansiering: Bygdeavgiftsmedel

Datering: Senneolitikum-järnålder (typologisk datering av förarbeten till kvartsitspetsar med rak bas)

Typ av fornlämningsobjekt: Hällmålning och brott/täkt

Antal fältdagar: 10 (12-23/9 2011)

Antal rapportdagar: 20

Antal dagar för fyndhantering: 10

Undersökningsledare: Britta Lindgren Hyvönen

Deltagare: Britta Lindgren Hyvönen, Lage Johansson, Thomas Larsson, Anders Olofsson

Undersökt yta: 12,5 m²

M ö.h.: 235 (Raä 118), 225 (Raä 123)

Koordinater: Raä 118: N 7196691, E 755128; Raä 123: N 7196682, E 755062 (SWEREF 99)

Valt koordinatsystem: Lokalt

Dokumentationsmaterialet (inklusive digital dokumentation) förvaras på Skellefteå museum. Fyndmaterialet förvaras på Skellefteå museum i väntan på fyndfördelning. Inga prover togs vid undersökningen. Inget osteologiskt material framkom vid undersökningen.

Fig. 1. Skellefteåområdet med Finnforsberget vid kryssmarkeringen.

© Lantmäteriet, dnr i2006/01781 © Skellefteå kommun.

BAKGRUND

År 2006 upptäcktes tre lokaler med hällmålningar i närheten av Finnforsfallet och Skellefteälven. Upptäckten skedde i samband med Skog och Historias inventeringar i området. De lokaler som undersökts, Raä 118 och 123, Skellefteå sn, ligger intill varandra på Finnforsberget, på östra sidan om Skellefteälven.

Vid en av lokalerna finns ett kvartsitbrott omedelbart nedanför ett klippöverhäng i anslutning till hällmålningar. Platsen bedömdes som ytterst sårbar då slagna artefakter här ligger i öppna dagar. Vid inventeringstillfället påträffades två knackstenar på platsen. Upptäckten av lokalerna rönt stor uppmärksamhet i media, och flera privatpersoner och skolklasser besökte platsen trots att den är svårtillgänglig. En av knackstenarna försvann i samband med detta, troligtvis blev den upplockad av en aningslös besökare. Den andra blev tillvaratagen av arkeologer vid ett besök på platsen.

Fornlämningen kan anses vara unik för vårt land. Den är belägen endast ca 30 kilometer från kusten till skillnad från övriga kända hällmålningsslokaler som ligger längre in i landet. En annan egenhet är att här avbildas fiskar, sannolikt laxar, vilket är synnerligen ovanligt. Förutom dessa fiskar i Finnforsberget är endast några lokaler i Finland med fiskar kända.

Projektet är ett samarbete mellan Skellefteå hembygdsförening, Skellefteå museum och Umeå universitet.

FORN LÄMNINGARNA

På den västra lokalen (Raä 123) finns några fiskar och en människofigur avbildade inom en yta om 0,5 x 0,5 m. I direkt anslutning till målningarna finns ett forntida kvartsitbrott där även knackstenar påträffats. Kvartsitbrottet är (ännu) inte registrerat som fornlämning i Fornsök.

Den östra lokalen (Raä 118) är till ytan betydligt större än Raä 123. Den innehåller ett 20-tal fiskar målade på de lodräta bergväggarna samt under ett överhäng. På bergskrönet alldeles ovanför målningarna finns en stensättning (Raä 121). Denna är 2,5 m i diam. och har kantkedja.

Beskrivningar i Fornsök:

Raä 123:

Hällmålning, 0,5 x 0,5 m på lodrät klippvägg under överhäng i en klippskreva. Vid inventeringstillfället syntes två möjliga fiskfigurer, 20 x 5 cm och en konturmålad människofigur, 30 x 30 cm.

Raä 118:

Hällmålning 10 m lång Ö-V och två meter hög, belägen på lodrät klippvägg med delvis överhäng och under klippan i en grotta 4 m bred och 3 m djup och 1 m hög. Hällmålningen består av fiskfigurer, djurfigurer färgfäلت och obestämbara figurer. Fiskfigurer 14 stycken 15-20 cm långa och 5-8 cm breda, djurfigur 34 cm lång 32 cm hög främre delen delvis skadad, färgfäلت 10 st 5-30 x 3-5 cm stora. Obestämbara figurer 15 st. 10-20 cm stora. OBS en del figurer finns under överhängen i grottan.

Fig. 2. Raä 123 och 118. © Lantmäteriet, dnr i2006/01781 © Skellefteå kommun.

Fig. 3. Satellitbild över området, Raä 123 till vänster, Raä 118 till höger. © Lantmäteriet, dnr i2006/01781 © Skellefteå kommun.

Raä 121:

Stensättning rund, 2,5 m i diameter och 0,2 m hög, fyllning av 0,15-0,4 m stora delvis överväxta stenar. I ytan är ett 50-tal stenar synliga, runt om är en kantkedja.

SYFTE

Enl. undersökningsplanen var målsättningen med undersökningen att sätta in hållmålningarna på Finnforsberget i den kontextuella analysen av hållbildslokaler som pågår i norra Sverige. Särskilt viktigt blir detta då motiven på målningarna på Finnforsberget huvudsakligen utgörs av fiskar (laxar), ett ytterst ovanligt motiv på den här typen av målningar i vårt område.

En viktig konkret frågeställning var att med olika analysmetoder försöka datera målningarna. Tidigare undersökningar på andra lokaler i Norrland har resulterat i fynd av bemålade löst liggande stenar (Högberget, Ramsele sn, Ån.), pilspetsar (Korpberget, Lycksele sn, La.) och glättstenar som använts för beredande av den röda färgen (Korpberget, Lycksele sn, La.).

Ett annat viktigt syfte var att försöka hitta bearbetade föremål och spår av rituellt aktivitet på platsen.

I undersökningsplanen betonades även platsens svårtilgänglighet, och därmed behovet av att i någon form tillgängliggöra platsen för allmänheten. Även den västra lokalens (Raä 123) utsatthet för åverkan p.g.a. föremål liggande i öppen dager påtalades.

.

METOD

I fallet Raä 123 lades ett koordinatsystem ut över fornlämningen utgående från befintliga piképunkter. Totalt grävdes 3,5 m². Meterrutorna grävdes i ett enda stick då det bedömdes som osannolikt att en lagerföljd skulle kunna urskiljas i avlagsmassorna. Det upptagna stenmaterialet gicks igenom okulärt i samband med sållning och urskiljbara redskap togs tillvara och hänfördes till aktuell meterruta. Dessutom togs samplingspåsar ur samtliga rutor som senare analyserades i samband med rapportskrivningen. Det upptagna stenmaterialet lades upp rutvis för att efter avslutad undersökning deponeras tillbaka i rätt meterruta.

Vad gäller Raä 118 så lades rutorna mer fritt i förhållande till befintligt koordinatsystem, detta eftersom platsens oregelbundna topografi svårligen tillät grävning i rätta väderstreck. Överhuvudtaget bestod undersökning här, liksom i fallet Raä 123, mer av stenplockning än egentlig grävning, då endast en del av rutorna, och då endast i botten, innehöll något egentligt jordlager. Här var den totala fyndmängden mycket mindre än på Raä 123. Detta gjorde att samtliga påträffade artefakter här lätt kunde tillvaratas. Antalet registrerade fynd blir därmed fler på Raä 118, trots att mängden material och artefakter är betydligt större på Raä 123.

RESULTAT Raä 123

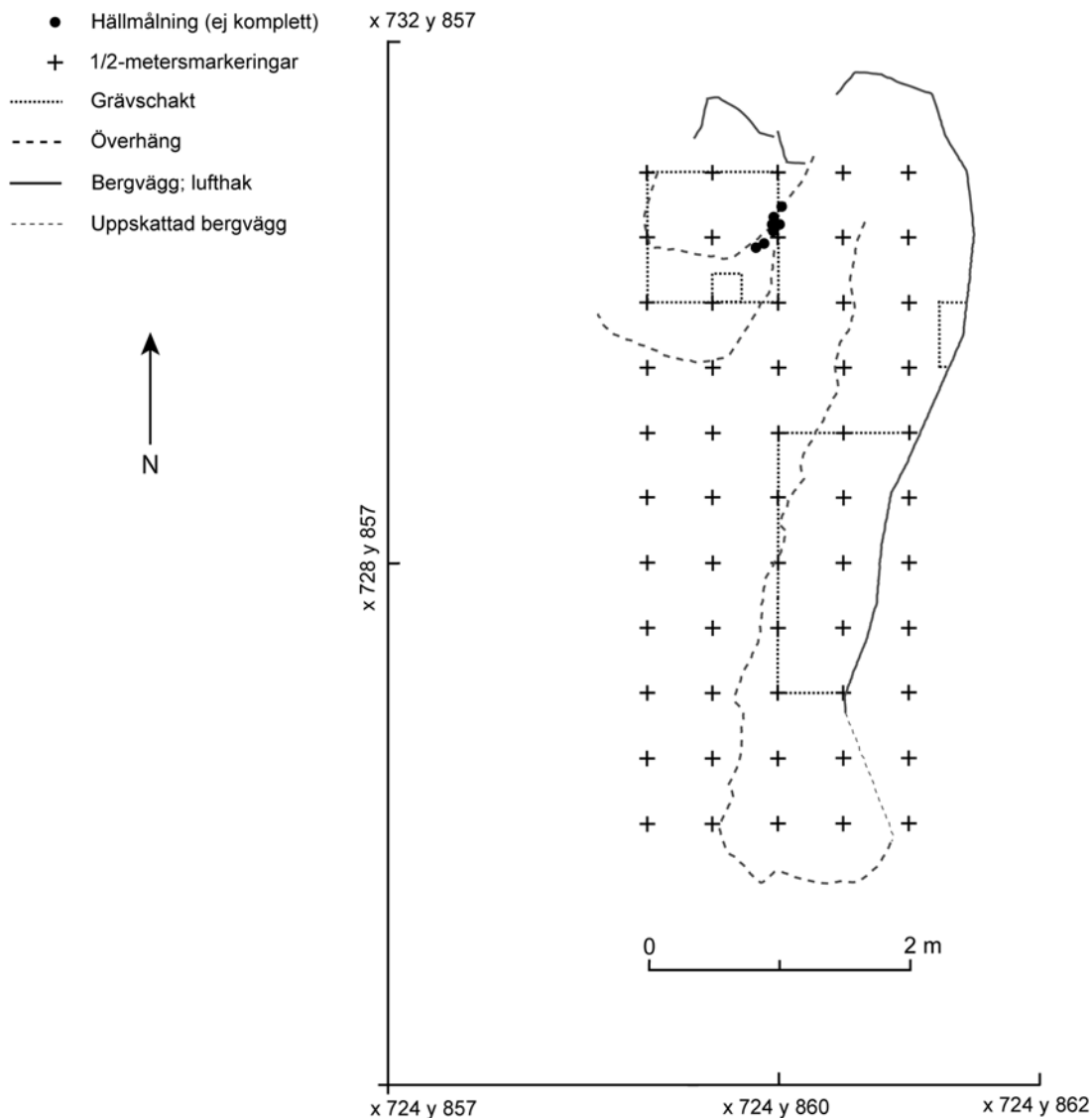

Fig. 4. Schaktplan Raä123.

Undersökningsområdet under klippöverhänget var innan undersökningen täckt med ett decimetertjockt lager av slaget och vittrat stenmaterial, ca 0,05-0,15 m stora. Markytan sluttar mot S och nivåskillnaden mellan N och S delen av ytan är närmare 1 m.

På ca 0,1 m djup blev stenmaterialet mindre och tendensen är att storleken minskar med ökat djup, även om också större stycken återfinns längre ner.

I en provgrop, 0,5 x 1 m, närmast den lodräta berghällen blev jordmaterialet finare (lera/mjåla) på ca 0,2 m dj. På detta djup började gropen också att vattenfyllas underifrån. På ca 0,4 m dj är man nere på berghällen.

Fig. 5. Översikt Raä 123 (bilder serie 1, bild 13)

Fig. 6. Raä 123 före undersökning (bilder serie 1, bild 1)

Fig. 7. Arbetsbild Raä 123 (bilder serie 4, bild 34)

Fig. 8. Raä 123. Rutorna 728-727/860 under undersökning (bilder serie 6, bild 16)

Ruta x 730 y 859

Denna meterruta grävdes till ca 0,10 m djup. I S delen av rutan (se plan) grävdes en 0,20 x 0,20 m stor provruta för att utröna djupet ner till berghällan. Berget nåddes på ca 0,35 m dj. Rutan karaktäriseras av lera/mjåla blandat med avslag. Kvartsit insamlades från rutan för analys.

Ruta x 729 y 861

I denna ruta grävdes en provruta (A) (ca 0,50 x 0,20 m, se plan) för att försöka utröna djupet ner till berghällan. Provrutan grävdes till som mest 0,30 m under ursprunglig markyta, dock utan att fast berg nåddes. Ruta x 729 y 861 lämnades i övrigt orörd. Provruta A vattenfylldes under grävningen vilket försvårade undersökningen. All sten från Provruta A insamlades.

Ruta x 728 y 860

Denna ruta karaktäriseras av extrema mängder kvartsit, både naturligt vittrad och slagen av människa, sannolikt övervägande det senare. Både formella avslag och större block fyller rutan, med endast lite humus och i botten tendens till jordmånsbildning (lera/silt). Stora mängder kvartsit insamlades för analys. Två knackstenar påträffades. Vid nedgrävning som mest ca 0,35 m under ursprunglig markyta avbröts grävningen, då det vetenskapliga värdet av en fortsatt nedgrävning ansågs som ringa. Djupet ner till fast berg är okänt. Komplettering: 21/9 grävdes ytterligare i denna ruta för att komma ner till berget. Detta nåddes vid ca 0,45 m.

Ruta x 727 y 860

Denna ruta påminner i det mesta om x 728 y 860. Rutan grävdes ner till ca 0,35 m under ursprunglig markyta. Även härifrån insamlades kvartsit för analys. En knacksten påträffades.

RESULTAT Raä 118

Totalt 6 ytor (rutor) undersöktes på Raä 118.

Ruta 1 (hyllan)

Klipphyllan (ruta 1) var en prioriterad plats i undersökningen, eftersom vi ville undersöka om här kunde finnas spår efter föremål som nedlagts rituellt intill målningarna, på liknande sätt som vid bilderna på Korpberget i Lycksele. En annan möjlighet var att man under forntiden rituellt beskjutit bilderna på panelen under hyllan (se under avsnittet "Hällmålningarna i en vidare kontext", nedan).

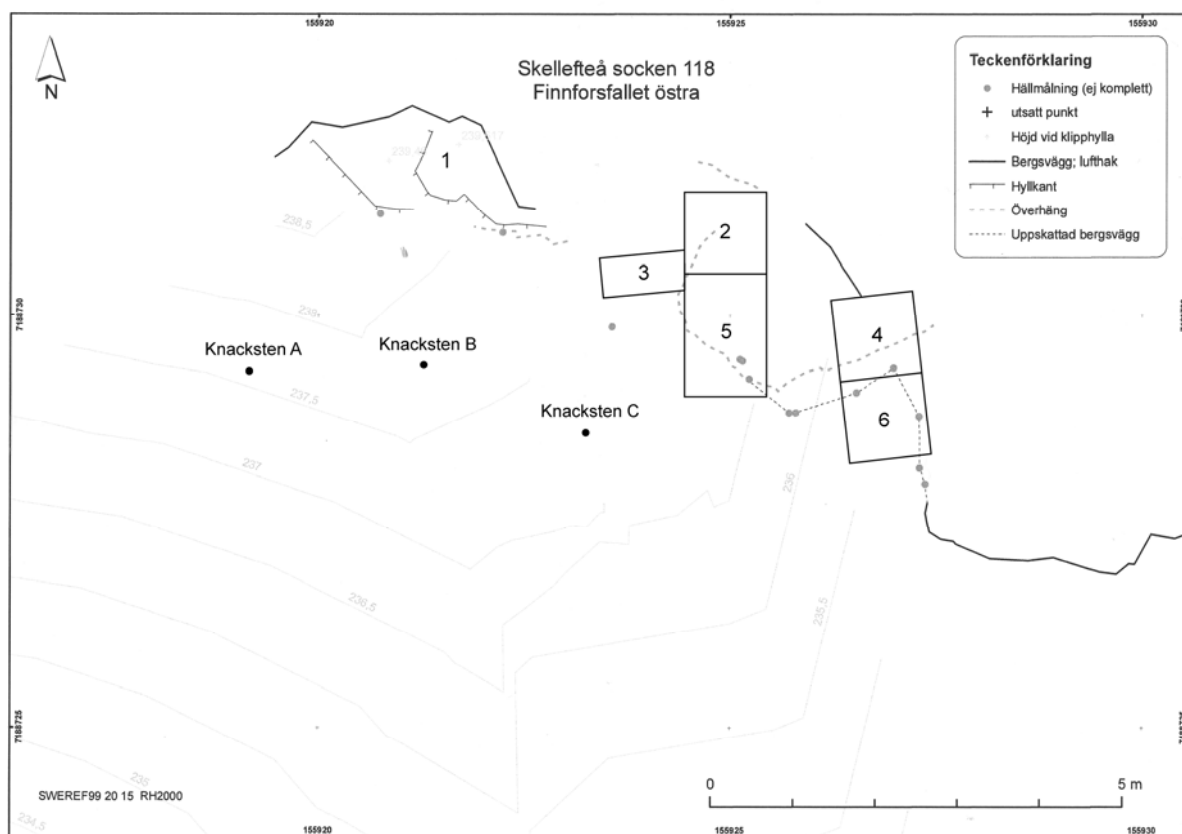

Fig. 9. Schaktplan över Raä 118 med de undersökta rutorna/ytorna 1-6 samt fynd av knackstenar utmärkta.

Hyllan är 128 cm bred i mitten, längden är 330 cm. Hyllan är i två etage med tunt marktäckte med huvudsakligen ett par centimeter tjockt mosstäckte. Mjölkkört växte på hyllan. Efter nedgrävning konstaterades att det bortgrävda materialet inte var kulturpåverkat. Det bortgrävda skiktet var ca 0-5 cm. I den V delen av hyllan framkom två avslag. Märken efter stenbrytning syns i klippan.

Ruta 2

Denna ruta ligger centralt i grottan. Först bortplockades 7-8 större stenar. Därefter framkom ett jordlager blandat med sten, ca 0,1 m dj. Därefter nåddes hållan. I botten av lagret var lera. Ett antal avslag påträffades. I ruta 2 framkom även ett löst stenblock med en målad människofigur (F 121). Den undersökta ytan var 1 x 1 m.

Ruta 3

Ligger inne i grottan, i V delen, under panel med fiskar. Rutan var ca 0,5 x 1 m. Här bortplockades några stenar, men ganska snart framkom mörk jord. Lagrets djup uppskattades till ca 0,03 m dj och bestod delvis av grön mossor i ytan. Inga fynd framkom.

Fig. 10. Arbetsbild Raä 118, ruta 5 (bilder serie 2, bild 80)

Fig. 11. Arbetsbild Raä 118, Ruta 1 ("hyllan") (bilder serie 5, bild 11)

Fig. 12. Arbetsbild Raä 118, ruta 2 (bilder serie 2, bild 50)

Fig. 13. Raä 118, ruta 2 efter rensning (bilder serie 2, bild 66)

Ruta 4

Ligger inne i Raä 118:s Ö del, under panel med tre fiskar. Rutan var ca 1 x 1 m. Där bortplockades ett antal större stenar. Därunder framkom jord blandat med sten. Jordtäckets djup ner till hållan var ca 0,1 m. Jordlagret bestod av lera. Två knackstenar hittades relativt ytligt.

Ruta 5

Belägen S om Ruta 2. Ytan var 1 x 1,5 m och bestod av tre stora stenar, ca 0,4-0,7 m stora. Då dessa inte lät sig flyttas, grävdes i stället runt stenarna till ett djup av 0,10-0,30 m. På den mittersta av de tre stenarna finns en recent hållmålning ritad med tegelsten. Här var jorden ganska mörk. I rutan framkom fem avslag av kvartsit.

Ruta 6

Ligger längst i Ö, under panel med älgar. Ytan bestod av recent material, tegel, trä m.m. Jorden var torr, sandblandad jord. Rutan grävdes som mest ner till 0,6 m dj. I rutan förekom även större och mindre stenar, mest vittrat material i jordskiktet.

Centralt på överhänget på Raä 118 syns knackspår efter stembrytning i klippan. Stembrytning har alltså troligen skett även här, men kvaliteten på stenen verkar vara sämre här än på Raä 123.

FYND

Fyndmaterialet består enbart av stenföremål. Något olika strategier för insamlandet har gällt för de olika lokalerna. När det gäller Raä 123 så stod det redan före grävningen klart att det rörde sig om stora mängder artefakter i form av block och avslag slagna från klippan. Här samlades ett urval in för ytterligare analys. De stycken som inte bedömts ha bearbetats sekundärt till redskap eller använts som kärnor har räknats som avslag och redovisas med antal och vikt per meterruta i en separat lista. De rena föremålen i form av redskap, kärnor osv. har fått fyndnummer och redovisas i en fyndlista.

I fallet Raä 118, där inte karaktären av råmaterialtäkt är lika dominerande som i fallet Raä 123, togs samtliga säkra artefakter tillvara. Här har även avslagen fått fyndnummer.

Från Raä 123 tillvaratogs en större mängd avslag och stycken för analys. En stor del av de 107 fynden framkom vid denna analys, medan en mindre mängd observerades redan i fält.

När samtliga fynd utplockats återstod av det tillvaratagna avslagsmaterialet 2064 enskilda stycken till en sammanlagd vikt av 51418 gram (gäller Raä 123).

Fig. 14. F 5, förarbete till pil-/spjutspets med rak bas (Raä 123)

Fig. 15. F 1, knacksten (Raä 123)

Fig. 16. Människofigur på löst stenblock (F 121) från Raä 118

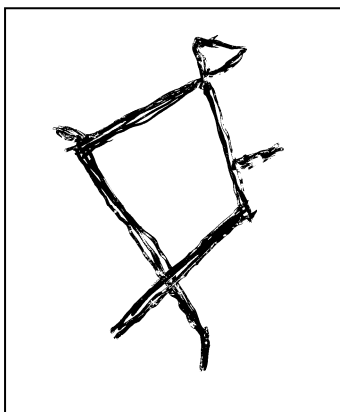

Fig. 17. Preliminär tolkning av ovanstående människofigur (F 121)
(teckning av Thomas Larsson)

Påse	Kontext	Antal	Vikt g
1	Provruta A	39	2511
2	Provruta A	668	2104
3	Provruta A	146	1617
4	Provruta A	109	2902
5	Provruta A	136	3953
6	727/860	20	1998
7	727/860	31	3678
8	727/860	155	3978
9	727/860	88	1730
10	728/860	18	2484
11	728/860	6	4199
12	728/860	77	3596
13	728/860	46	1635
14	730/859	10	2871
15	730/859	10	1587
16	730/859	71	2268
17	728/860	11	2128
18	728/860	69	3413
19	727/860	16	945
20	727/860	2	153
21	728/860	84	294
22	728/860	114	331
23	727/860	20	323
24	728/860	100	107
25	Finnforsberget, okänd fyndpl.	29	4341
26	730/859	5	161
27	727/860	6	303
28	728/860	4	38
29	Provruta A	3	111
30	Lösf. ca 10 m SV om grottan	2	39
		2095	55798

Fig. 18. Lista över inplockat urval av avslag/stycken från Raä 123 och dess omedelbara närhet, samt en påse angiven som Finnforsberget utan närmare specifikation.

Den totala mängden numrerade fynd uppgår till 218 stycken, av dessa kommer 110 från Raä 118 och 107 från Raä 123. Därtill kommer ett fynd (F 133) där exakt fyndplats ej uppgivits, endast Finnforsberget.

Fynden från Raä 123:

Den mest betydelsefulla fyndkategorin på Raä 123 utgörs av förarbeten till pil-/spjutspetsar av kvartsit med rak bas. Tjugofyra sådana säkra spetsförarbeten framkom. Till dessa kommer sex mer osäkra spetsförarbeten. Dessa är viktiga inte minst ur den aspekten att de ger oss en möjlighet att tidfästa mänskliga aktiviteter vid Raä 123 till grovt sett perioden senneolitikum-äldre järnålder, med en tyngdpunkt på bronsåldern (Käck 2009:60f; Forsberg 2010). Därmed inte sagt att man inte kan ha uppehållit sig på lokalen också under andra perioder av

förhistorien; det övriga artefaktmaterialet är av sådan generell natur att det ej går att tidfästa annat än till sten- och bronsålder mer generellt.

Sakord	Antal
avslag med bruksskador?	2
avslag med retusch/bruksskador	1
avslag med retusch/bruksskador?	1
bearbetat avslag	7
bearbetat stycke	3
borr	1
fragment av knacksten?	2
förarbete	1
förarbete till skrapa?	1
förarbete till spets	24
förarbete till spets eller skrapa	1
förarbete till spets?	6
förarbete?	2
glättsten/slipsten	1
knacksten	3
kniv?	2
kärna	5
kärna eller förarbete	1
kärna?	3
näbbskrapa?	1
oregelbunden kärna	1
retuscherat avslag	15
retuscherat avslag eller stort bipolärt avslag	2
retuscherat avslag?	11
retuscherat stycke eller skrapa	1
skrapa	4
skrapa eller kärna?	1
skrapa?	2
stickel/borr	1
stickel/borr och skrapa	1
stickel/borr?	1
stickel?	1
stycke slaget ur berget med cortex	1
Totalt	107

Fig. 19. Föremål från Raä 123.

Vad består då detta övriga artefaktmaterial av? Ja, en logisk fyndkategori på ett stenbrott är naturligtvis knackstenar för att slå loss stycken ur berget. Tre sådana säkra knackstenar, plus två osäkra fragment av knackstenar, påträffades vid undersökningen. En av knackstenarna är ovanligt stor och bör ha använts med tvåhandsfattning (173 x 122,4 x 77,5 mm). Den annars till antal största kategorin, förutom spetsförarbeten, är retuscherade avslag. Av dessa påträffades 15 säkra och 8 mer osäkra. Intressant att notera här är även fyra avslag med mer eller mindre säkra bruksskador observerbara med blotta ögat eller 10x förstoring. Intressanta föremål är också de sticklar/borrar som hittades. Av dessa är en en säker borr (F 31). Ett annat

iögonenfallande föremål är en stor mittstickel/borr (F 53). Även ett mindre antal kärnor hittades, mest plattformskärnor.

Fynden från Raä 118:

Det kanske intressantaste föremålet från Raä 118 är väl den lösa sten med en trolig målning av en människofigur (F 121) som framkom vid rensning av sten från själva grottan (ruta 2). Figuren är ca 4 cm hög. Målningen är otydlig, men en preliminär tolkning och avritning kan ses i Fig. 17. Antingen är målningen redan från början utförd på ett löst kvartsitblock (av samma typ som berget i övrigt på platsen), alternativt att det rör sig om en del av taket i grottan som lossnat. Inte bara bergväggen utanför grottan utan även taket inne i grottan har nämligen målningar.

Den största fyndkategorin på 118 är avslag, som uppgår till 94 stycken. Här påträffades även knackstenar, nämligen tre säkra och tre osäkra sådana. Även vid denna lokal har stenbrytning skett, vilket även syns av de slagmärken som finns på klippan. I övrigt utgörs fynden här av bl.a. bearbetade/retuscherade avslag.

Sakord	Antal
avslag	94
bearbetat avslag	2
förarbete?	1
knacksten	3
knacksten?	3
löst block med målning	1
obest. stenföremål	1
retuscherat avslag	1
retuscherat avslag?	2
slipsten?	1
sten med slipsår	1
Totalt	110

Fig. 20. Föremål från Raä 118.

Sammanfattningsvis kan om föremålen sägas att den viktigaste och numerärt största fyndkategorin är förarbeten till pil-/spjutspetsar av kvartsit. En annan egenhet är att konkav retusch tycks vara vanligt på de retuscherade avslagen. Intressant är också att det påträffats en borr och några föremål som tolkats som sticklar/borrar. Noterbart är också att några avslag tycks ha bruksskador. En rimlig tolkning blir då att även andra arbeten än kvartsittäkt förekommit på platsen, gissningsvis arbeten i något organiskt material, kanske horn/ben/trä. Det senare är naturligtvis endast en kvalificerad gissning, men kanske skulle eventuell framtida slitspårsanalys kunna belysa detta ytterligare.

Den stenteknologiska aspekten har inte stått i centrum för analysen av materialet, ändå har det kunnat noteras att både plattformsteknik och bipolär teknik har använts. Det tycks dock som om plattformstekniken dominerat. Dessutom förekommer naturligtvis här även bifacial teknik, eftersom spetsproduktion förekommit på platsen. Noterbart är dock att inga hela spetsar utan enbart förarbeten i olika stadier påträffades vid undersökningen. Det förefaller alltså som man slutfört tillverkningen av spetsarna på boplatserna.

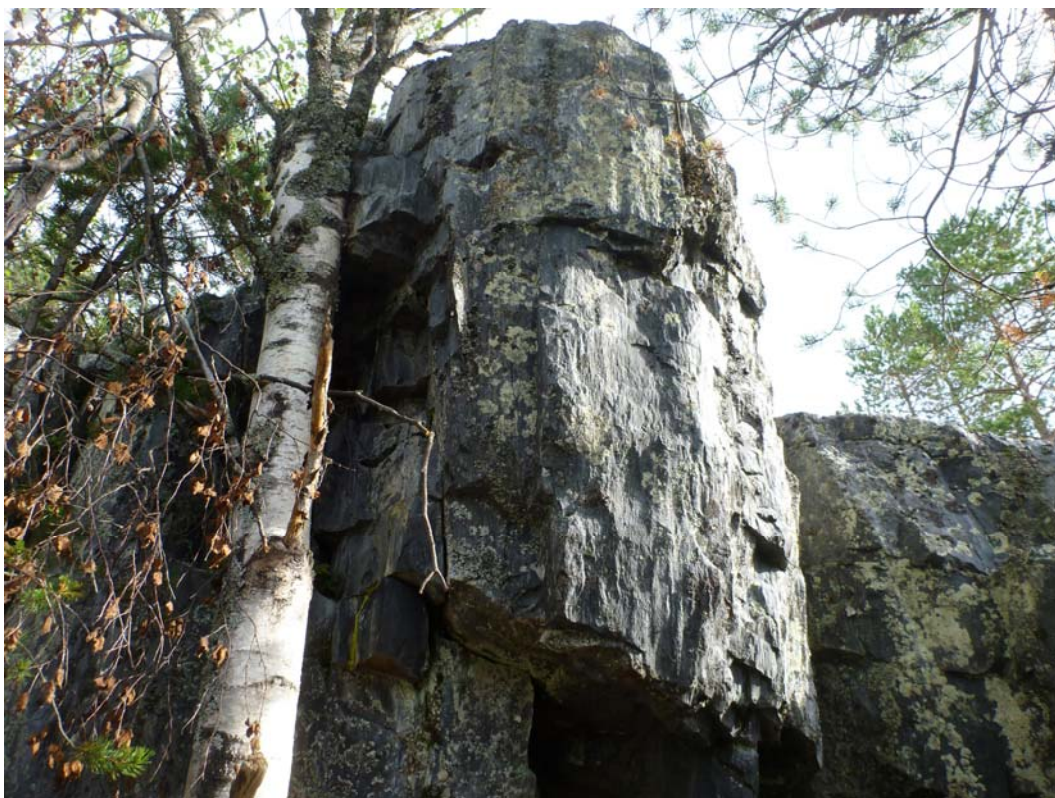

Fig. 21. Antropomorf formation vid Raä 123.

Fig. 22. Antropomorf formation belägen mellan Raä 123 och 118.

DE ANTROPOMORFA FORMATIONERNA I BERGET

Under undersökningen upptäcktes att två naturligt i berget bildade ansiktsformationer finns på Finnforsberget. Den ena sitter på klippan alldeles intill Raä 123. Det är nästan som om den "vaktar" grottan/hällmålningen/kvartsittakten. Den andra ligger ungefär mitt mellan Raä 123 och Raä 118. Det tycks som om liknande människoansikten (antropomorfa formationer) är vanliga på hållbildsplatser i Finland, t.ex. i Velkeisaari i sydöstra Finland. Det är knappast någon tvekan om att sambandet mellan dessa formationer i berget och målande på hållar inte är en slump. Det är lätt att dra etnografiska paralleller till samisk religion och bruket av seitar, dvs. heliga stenar/klippor/berg med egendomliga former, ofta människoliknande (Lahelma 2006:17ff). Uppenbarligen fanns redan under sten-/bronsålder liknande trosföreställningar i norra Fennoskandia (Se Lahelma 2006 och där citerade källor).

HÄLLMÅLNINGARNA I EN VIDARE KONTEXT

Det tycks som vi sett ovan finnas ett samband mellan hällmålningar och människoliknande formationer. Ett liknande samband tycks också finnas mellan pilspetsar av kvartsit med rak bas (datering ca 2000-500 f.Kr.) och hällmålningar. Vid en grävning vid hällmålningarna i Flatruet, Härjedalen år 2003 framkom tre sådana spetsar. De tolkas av utgrävaren som skjutna mot klippan med målningen (Hansson 2006). Vid Korpberget i Lycksele framkom vid undersökningar 2009 och 2010 inte mindre än 27 hela och fragmenterade kvartsitspetsar av samma typ som de som har tillverkats på Finnforsberget (www.sparfran10000ar.se). Även intill en hällmålning i Astuvansalmi i Savolax, Finland påträffades två pilspetsar av samma typ (sv.wikipedia.org). Det är vidare möjligt att det finns en koppling mellan stentäkter och hällmålningar. I Fredrika socken, intill Lögdån finns en hällmålning ca 500 meter från en större forntida brytningsyta för rosenkvarts (se bl.a. Wiklund 2005). Vad gäller ett eventuellt samband mellan målningar och stentäkter krävs dock mer forskning innan något säkert kan sägas.

SAMMANFATTANDE DISKUSSION: TOLKNING OCH UTVÄRDERING

De huvudsakliga syftena med undersökningarna var att försöka datera målningarna samt att försöka hitta bearbetade föremål samt rester efter rituella aktiviteter.

Det första syftet, att datera platsen, har i någon mån uppfyllts genom att förarbeten till kvartsitspetsar med rak bas påträffats. Dessa pilspetsar var i bruk ca 2000-500 f.Kr. och därmed får vi en kronologisk hållpunkt för mänsklig aktivitet på platsen. Det går naturligtvis inte att säkert säga att hällmålningarna är målade under den perioden, men något slags samband mellan målningarna, kvartsittakten och tillverkningen av spetsarna torde väl finnas. Med tanke på att Finnforsberget, som vi sett av jämförelserna ovan, inte är den enda platsen med en koppling mellan pilspetsar av bronsålderstyp och hällmålningar talar mycket för att dessa målningar i själva verket kan ha en relativt sen datering, dvs. just till slutet av stenåldern/bronsåldern. Åtminstone har de helt klart använts aktivt under denna period. Vad gäller det övriga stematerialet så är det av så generell natur att det inte går att tidfästa närmare. Det är inget som säger att människor inte kan ha uppehållit sig på platsen under äldre delar av förhistorien.

En intressant upptäckt som gjordes under grävningen var de två ansiktsliknande formationer i berget som upptäcktes, en alldeles intill målningen på Raä 123, den andra ungefär mitt mellan Raä 123 och 118. Dessa antropomorfa formationer har, som vi sett, paralleller på andra håll i Fennoskandia.

När det gäller målet att hitta bearbetade föremål har detta klart uppfyllts, då ett större antal fynd gjorts både på Raä 118 och Raä 123. Särskilt på Raä 123 påträffades stora mängder avslag samt knackstenar, retuscherade (dvs. med tillformad egg) avslag m.m., samt inte minst förarbeten till pil-/spjutspetsar. Intressant är också att det påträffats en borrh och några föremål som tolkats som sticklar/borrar. Noterbart är också att några avslag tycks ha bruksskador. En rimlig tolkning blir då att även andra arbeten än kvartsittäkt förekommit på platsen, möjligen arbeten i något organiskt material, kanske horn/ben/trä.

Det skall i samband med stembearbetningen även poängteras att inte bara Raä 123, som ju var en känd kvartsittäkt redan före undersökningen, utan även Raä 118 verkar ha fungerat som stentäkt, om än i mindre skala. Tydliga märken efter avslag slagna från klippan finns nämligen, särskilt i området kring ruta 1 ("hyllan") på Raä 118.

Det sista målet, att hitta spår efter rituell aktivitet i form av t.ex. offerade föremål (jfr t.ex. Korpberget ovan, där pilspetsar offerats nedanför målningarna) har inte uppfyllts, då inga tydliga offerfynd påträffades. Inte heller några spår efter rituellt eldande, eller rödockrahantering (färgberedning) påträffades.

KÄLLOR

Forsberg, L. 2010. A consideration of the role of bifacial lithic technology in northern Scandinavia. In: Barndon, R, Øye, I & Engevik, A. (eds.), *The Archaeology of Regional Technologies: Case Studies from the Palaeolithic to the Age of the Vikings*. Lewiston, N.Y.

Hansson, A. 2006. Hällmålningen på Flatruet: en arkeologisk undersökning. *Jämten* 99: 88–92.

Käck, J. 2009. Samlingsboplatser? En diskussion om människors möten i norr 7000 f Kr-Kr f med särskild utgångspunkt i data från Ställverksboplatzen vid Nämforsen. *Studia Archaeologica Universitatis Umensis* 24. Umeå universitet, Umeå.

Lahelma, A. 2006. Excavating art: A "ritual deposit" associated with the rock painting of Valkeisaari, eastern Finland. *Fennoscandia archaeologica* XXIII.

Wiklund, B. O. 2005. *Hällmålningen i Rosenkvartslandet, Fredrika socken, Lappland, Västerbottens län*. Rapport 2005:4. Härnösand.

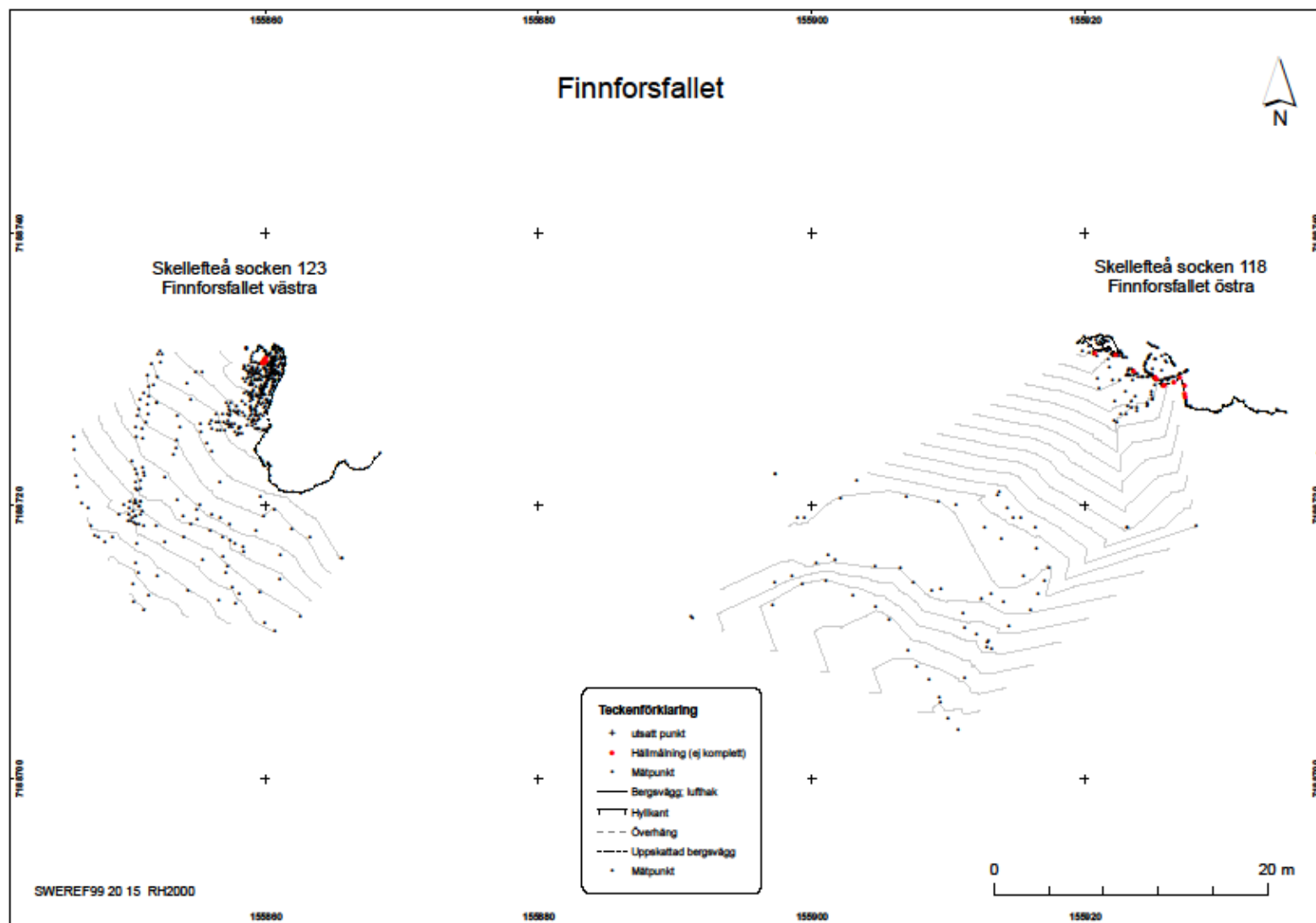
<http://www.sparfran10000ar.se/sv/aktuellt/aktuella-undersekningar.html>

<http://sv.wikipedia.org/wiki/Astuvansalmi>

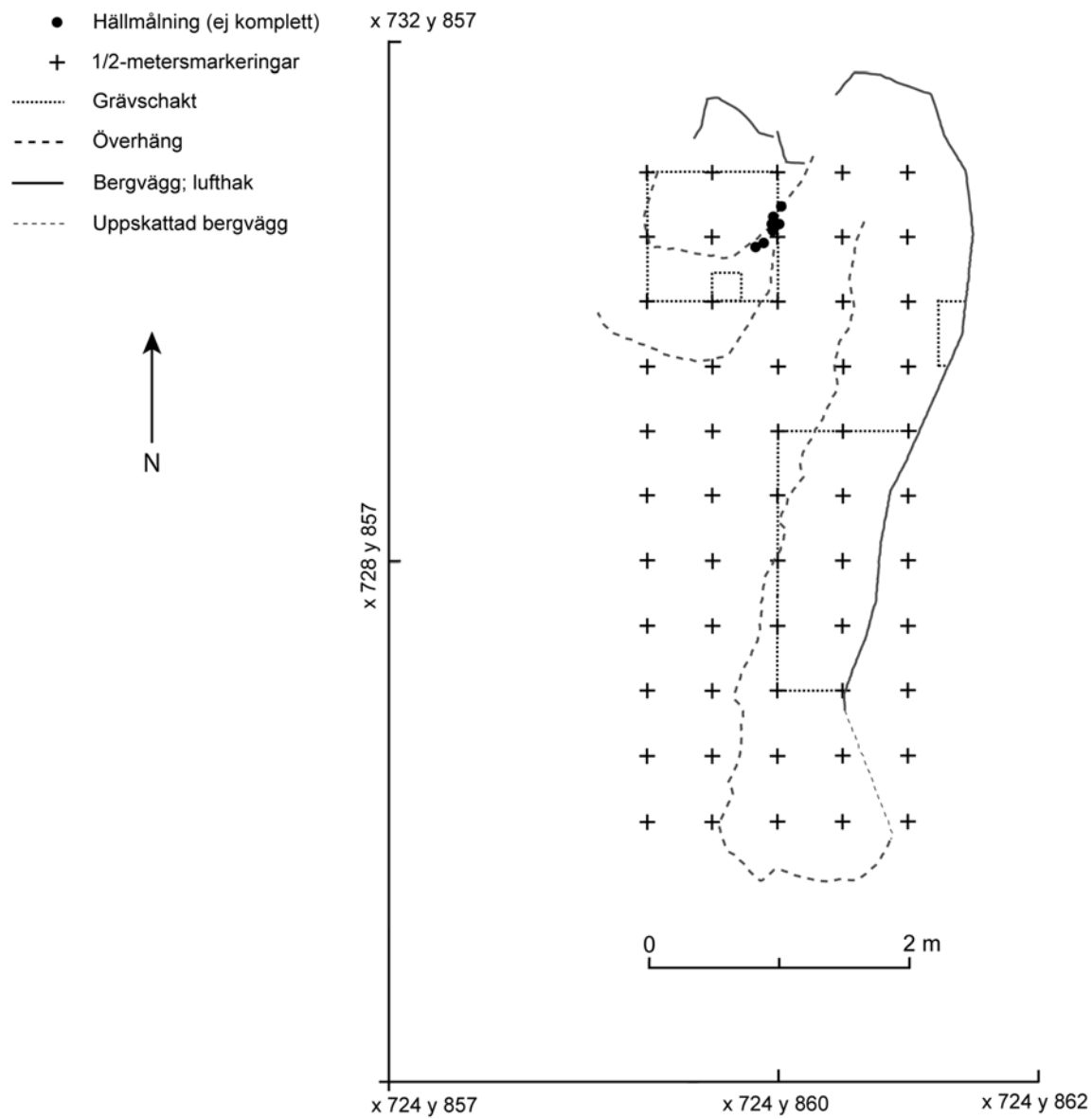

Skellefteå museum
Nordana
Box 146
931 22 Skellefteå
Tel. 0910-73 55 10

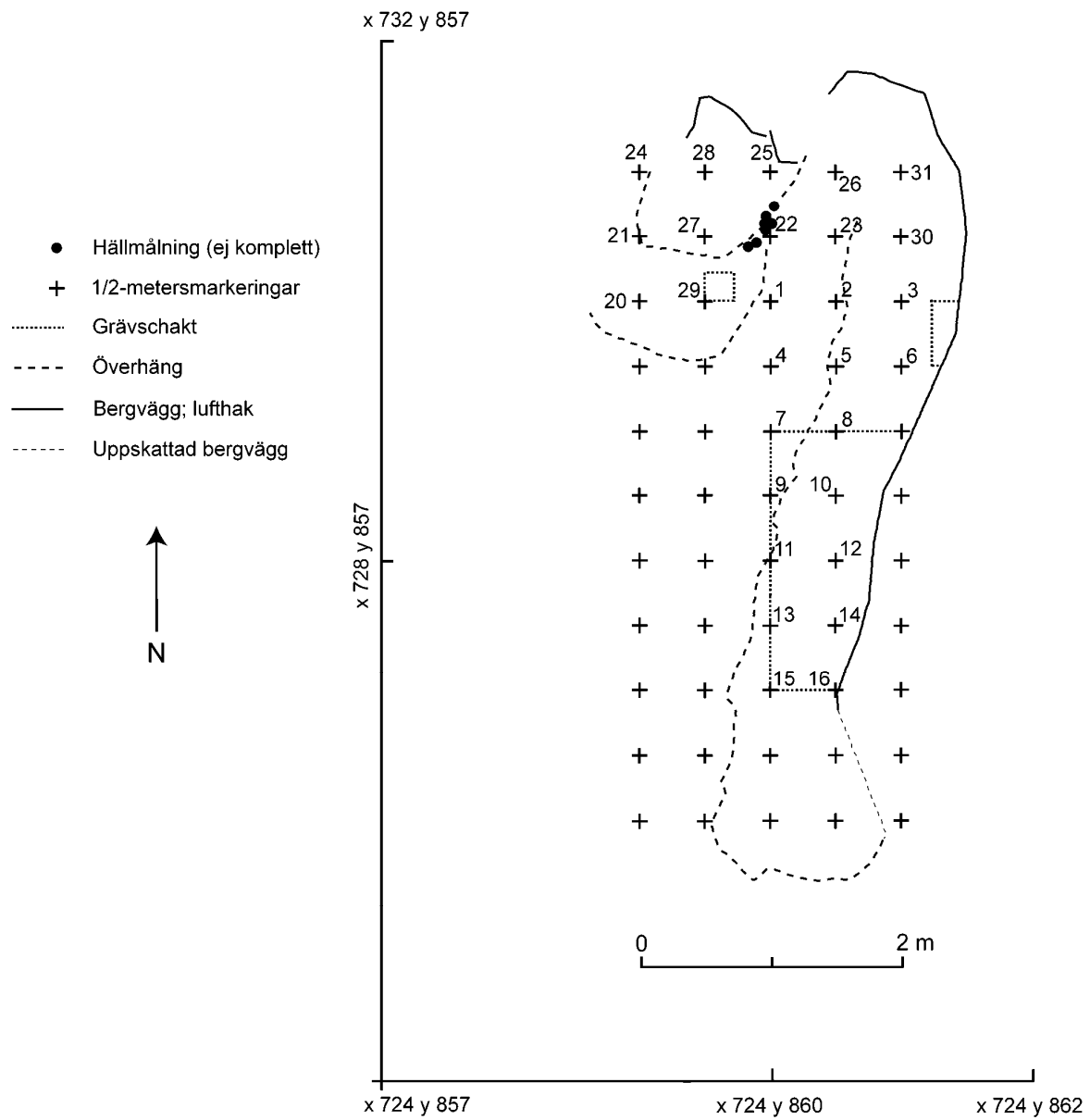
APPENDIX 1. Ritningar

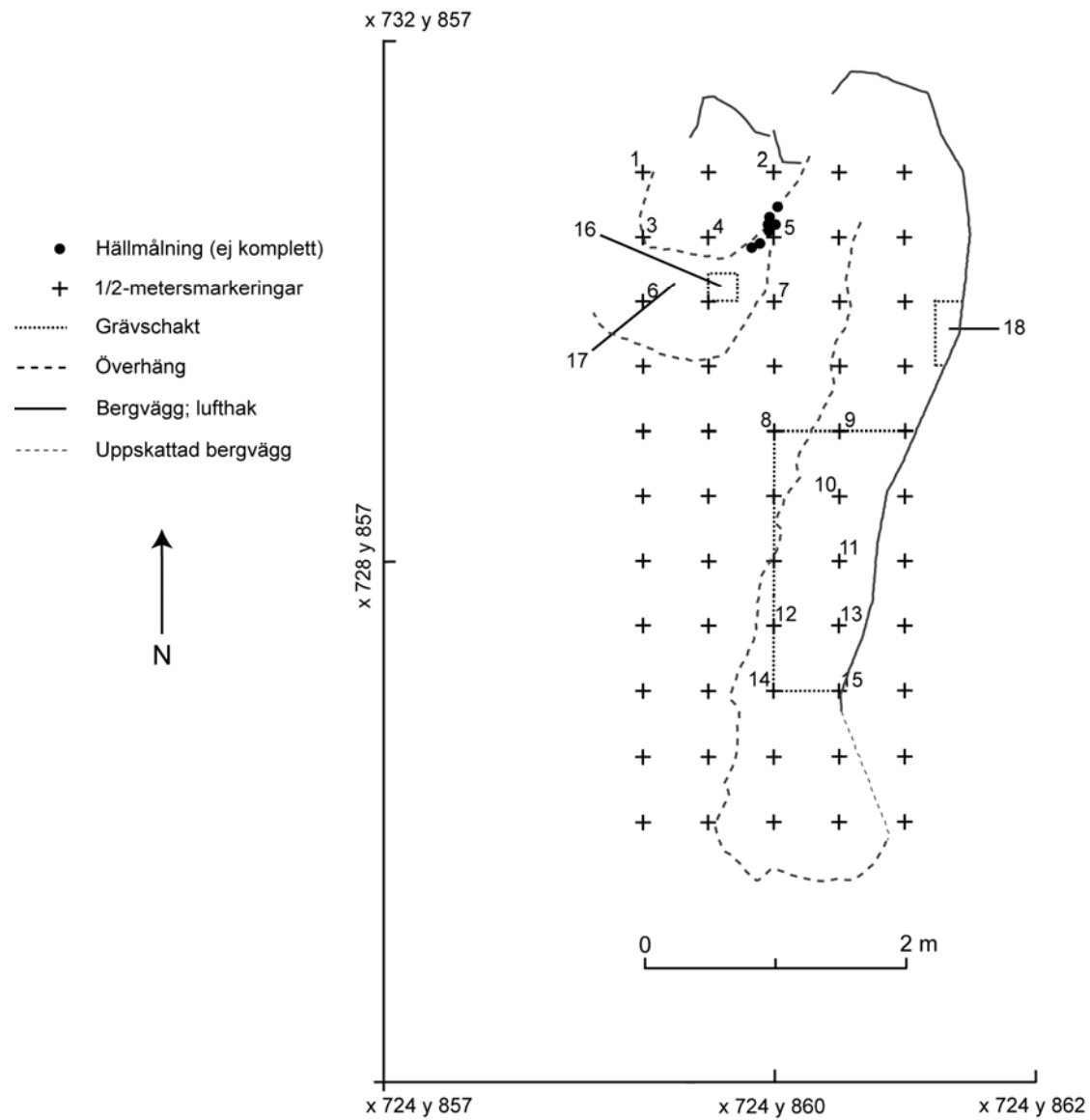
Bilaga 1:1. Översiktskarta över de båda fornlämningarna Raä 118 och Raä 123.

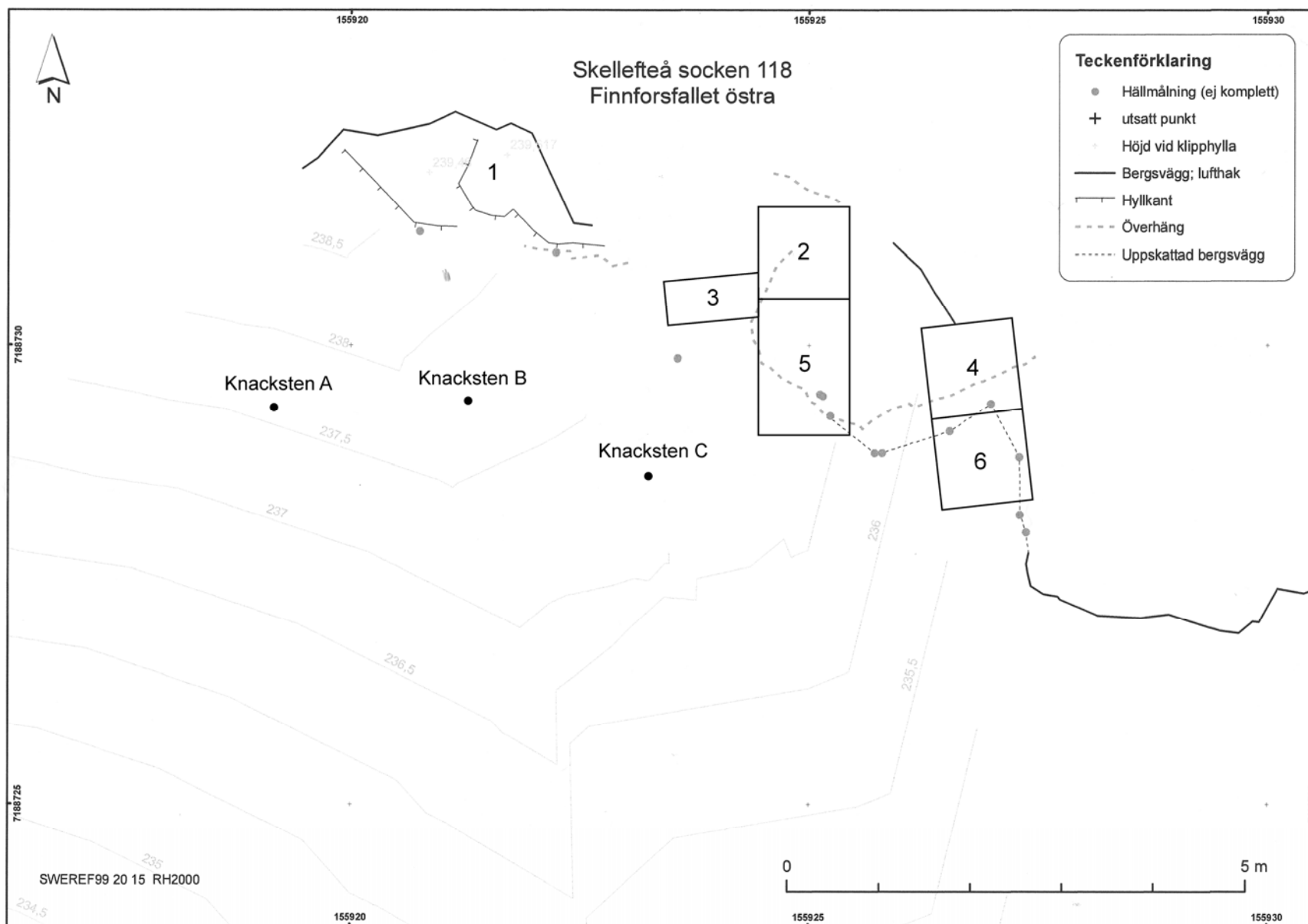
Bilaga 1:2. Schaktplan Raä 123.

Bilaga 1:3. Raä 123. Höjdavvägning, toppmått.

Bilaga 1:4. Raä 123. Höjdavvägning, bottenmått.

Bilaga 1:5. Schaktplan över Raä 118 med de undersökta rutorna/ytorna 1-6 samt fynd av knackstenar utmärkta.

APPENDIX 2. Fynd

Fyndnr	Raä	Yta	X	Y	Nivå	Antal	Max dim. m.m.	Vikt (g)	Sakord	Råmaterial	Kommentar
1	123		728	860		1	173	2061	knacksten	gnejs?	ca 25 cm ut fr. bergväggen
2	123		727	860	i ytskiktet	1	108	463	knacksten	grönsten	
3	123		728	860	på ca 30 cm djup	1	69	191	knacksten	bergart	
4	118	hyllan			ca 2-5 cm djup	2		641	avslag	kvartsit	V delen av ytan
5	123		730	859		1	96,4	158	förarbete till spets	kvartsit	
6	123		730	859		1	103,5	86	förarbete till spets	kvartsit	
7	123		730	859		1	120,6	192	förarbete till spets	kvartsit	
8	123		730	859		1	122,3	378	förarbete till spets	kvartsit	
9	123		730	859		1	93,7	164	förarbete till spets?	kvartsit	
10	123		730	859		1	117,2	237	förarbete till spets?	kvartsit	
11	123		730	859		1	100,5	256	förarbete till spets	kvartsit	
12	123		730	859		1	101,1	205	retuscherat avslag?	kvartsit	
13	123		730	859		1	44,8	16	förarbete till spets	kvartsit	
14	123		728	860		1	81,3	51	förarbete till spets	kvartsit	
15	123		728	860		1	73,7	60	förarbete till spets	kvartsit	
16	123		730	859		1	76	73	förarbete till spets	kvartsit	
17	123		730	859		1	63,3	55	förarbete till spets?	kvartsit	
18	123		728	860		1	96	95	förarbete till spets	kvartsit	
19	123		728	860		1	81,3	73	förarbete till spets	kvartsit	
20	123		728	860		1	69,8	92	förarbete till spets	kvartsit	
21	123		730	859		1	106,4	134	förarbete till spets	kvartsit	
22	123		728	860		1	86,5	174	förarbete till spets	kvartsit	
23	123		728	860		1	94	127	retuscherat avslag	kvartsit	
24	123		730	859		1	63,5	135	kärna	kvartsit	plattform
25	123		728	860		1	93,6	160	förarbete till spets?	kvartsit	
26	123		727	860		1	128,5	600	kärna	kvartsit	obest. kärna, funnen på ca 25 cm dj
27	123		728	860		1	92,1	50	retuscherat avslag	kvartsit	
28	123		727	860		1	75	129	kärna	kvartsit	plattform
29	123		727	860		1	126,3	254	förarbete till spets	kvartsit	
30	123		727	860		1	70,8	94	förarbete?	kvartsit	förarbete till spets eller skrapa?

Fyndnr	Raä	Yta	X	Y	Nivå	Antal	Max dim. m.m.	Vikt (g)	Sakord	Råmaterial	Kommentar
31	123		727	860		1	57	26	borr	kvartsit	
32	123	provvruta A				1	74,4	72	bearbetat avslag	kvartsit	tillslaget på ventralsidan
33	123	provvruta A				1	77,2	48	skrapa?	kvartsit	retuscherat avslag, skrapa?
34	123	provvruta A				1	41	17	retuscherat avslag?	kvartsit	retusch eller bipolär stötkant
35	123		727	860		1	84,1	152	retuscherat avslag	kvartsit	
36	123		730	859		1	67,7	84	förarbete	kvartsit	bifacialt tillslaget förarbete till spets eller möjligen skrapa
37	123		727	860		1	67,8	104	skrapa eller kärna?	kvartsit	
38	123		728	860		1	67,2	31	skrapa	kvartsit	sidoretusch, en del konkav, eventuellt pilglättare
39	123		728	860		1	93,1	61	förarbete till spets	kvartsit	
40	123		727	860		1	49,2	24	skrapa	kvartsit	
41	123		727	860		1	67	46	stickel/borr och skrapa	kvartsit	
42	123		728	860		1	44,1	19	skrapa	kvartsit	
43	123		727	860		1	95	152	retuscherat avslag	kvartsit	
44	123		730	859		1	115,3	141	förarbete till spets	kvartsit	klassisk
45	123		730	859		1	75,5	93	förarbete till skrapa?	kvartsit	
46	123		730	859		1	118,2	230	förarbete till spets	kvartsit	
47	123		730	859		1	80,6	134	förarbete till spets	kvartsit	
48	123		730	859		1	88,7	140	förarbete till spets?	kvartsit	
49	123		730	859		1	82	46	kniv?	kvartsit	
50	123		730	859		1	96,2	171	förarbete?	kvartsit	
51	123		730	859		1	83,2	286	oregelbunden kärna	kvartsit	
52	123		730	859		1	73,2	79	förarbete till spets	kvartsit	avbrutet
53	123		730	859		1	131,2	353	stickel/borr	kvartsit	stor stickel eller borr
54	123		730	859		1	109	134	stickel/borr?	kvartsit	
55	123		728	860		1	93,3	109	förarbete till spets eller skrapa	kvartsit	
56	123		728	860		1	78,6	70	retuscherat avslag	kvartsit	
57	123		728	860		1	80,2	47	retuscherat avslag	kvartsit	möjl. förarbete (bifacialt slaget)
58	123		727	860		1	129,1	173	förarbete till spets	kvartsit	klassisk
59	123		728	860		1	60,5	30	retuscherat avslag	kvartsit	
60	123		727	860		1	81,6	124	retuscherat avslag	kvartsit	ev. pilglättare
61	123		728	860		1	94,3	102	retuscherat avslag	kvartsit	retuscherade urtag (pilglättare???)

Fyndnr	Raä	Yta	X	Y	Nivå	Antal	Max dim. m.m.	Vikt (g)	Sakord	Råmaterial	Kommentar
62	123		728	860		1	83,2	123	skrapa?	kvartsit	
63	123		728	860		1	78,5	120	förarbete till spets	kvartsit	
64	123		728	860		1	99,6	199	retuscherat stycke eller skrapa	kvartsit	
65	123		727	860		1	90	218	bearbetat stycke	kvartsit	
66	123		727	860		1	90,7	106	stickel?	kvartsit	
67	123		727	860		1	105,4	182	förarbete till spets?	kvartsit	
68	123		727	860		1	76	55	retuscherat avslag	kvartsit	tydlig retusch
69	123		727	860		1	74,1	50	bearbetat avslag	kvartsit	förarbete till spets?
70	123		728	860		1	49,3	16	fragment av knacksten?	obest. bergart	
71	123		728	860		1	35,4	1	fragment av knacksten?	obest. bergart	
72	123		727	860		1	107,2	239	bearbetat avslag	kvartsit	förarbete eller kärna?
73	123		728	860		1	161	455	bearbetat avslag	kvartsit	förarbete till spets eller redskap med retuscherade inhak längs kanterna
74	123		730	859		1	85	106	bearbetat avslag	kvartsit	
75	123	provvruta A				1	138,8	265	förarbete till spets	kvartsit	klassiskt tjockt förarb. med triangulärt tvärsnitt
76	123	provvruta A				1	130,2	298	förarbete till spets	kvartsit	
77	123		728	860		1	78	50	kniv?	kvartsit	bruksretusch?
78	123		730	859		1	94	161	bearbetat avslag	kvartsit	ev. konkav skrapegg (pilglättare?)
79	123		728	860		1	84,8	77	retuscherat avslag	kvartsit	konkav retusch
80	123	provvruta A				1	72,4	91	glättsten/slipsten	sandsten?	
81	123		728	860		1	89,6	40	retuscherat avslag	kvartsit	trol. både retusch och bruksskador
82	123		728	860		1	80,6	99	kärna?	kvartsit	
83	123		727	860		1	103,1	369	kärna?	kvartsit	
84	123		728	860		1	97	63	retuscherat avslag	kvartsit	ev. även stickelslag, trol också bruksskador, jfr f 81
85	123		730	859		1	110,5	143	kärna?	kvartsit	"spånkärna" eller jättestor "mittpinne"
86	123		728	860		1	82,8	118	avslag med bruksskador?	kvartsit	bruksretusch?
87	123		728	860		1	176	723	retuscherat avslag eller stort bipolärt avslag	kvartsit	retusch eller bipolär stötkant, trol. det senare
88	123		730	859		1	163	1077	kärna	kvartsit	ev. plattform-på-städ-kärna
89	123		728	860		1	155	831	bearbetat stycke	kvartsit	ev. kärna

Fyndnr	Raä	Yta	X	Y	Nivå	Antal	Max dim. m.m.	Vikt (g)	Sakord	Råmaterial	Kommentar
90	123		728	860		1	165	881	stycke slaget ur berget med cortex	kvartsit	exempel på brutet stycke kvartsit med naturlig yta kvar på vissa ytor
91	123		727	860		1	114,5	349	retuscherat avslag eller stort bipolärt avslag	kvartsit	närmast skiffrig
92	123		728	860		1	114	213	skrapa	kvartsit	
93	123		728	860		1	165	677	retuscherat avslag?	kvartsit	
94	123		727	860		1	125,2	520	kärna eller förarbete	kvartsit	
95	123		728	860		1	146,5	520	bearbetat avslag	kvartsit	
96	123		728	860		1	135	503	kärna	kvartsit	plattform-på-städ-kärna?
97	123		728	860		1	153	499	bearbetat stycke	kvartsit	närmast kölformat, förarbete eller kärna?
98	118	ruta 5				3		139	avslag	kvartsit	
99	118	ruta 2				1	101,5	336	förarbete?	kvartsit	möjl. förarbete (bifacialt slaget) till spets
100	118	ruta 4				10		233	avslag	kvartsit	yta under tre fiskar
101	118	ruta 4				1	88,6	136	retuscherat avslag	kvartsit	yta under tre fiskar
102	118	ruta 4				3		247	avslag	kvartsit	yta under tre fiskar
103	118	ruta 5				2		109	avslag	kvartsit	
104	118	ruta 6				1	96,3	79	avslag	kvartsit	
105	118	ruta 6				1	76,2	82	obest. stenföremål	bergart	eventuellt natursten, grönsten?
106	118	ruta 6				2		54	avslag	kvartsit	
107	118	ruta 4				1	35,1	6	avslag	kvartsit	yta under tre fiskar
108	118	ruta 2				1	103,2	234	bearbetat avslag	kvartsit	grottan
109	118	ruta 4				1	133,2	493	sten med slipspår	sandsten?	yta under tre fiskar
110	118	ruta 4				1	94,4	172	bearbetat avslag	kvartsit	Yta under tre fiskar, under sten
111	118	ruta 4				1	78,4	59	retuscherat avslag?	kvartsit	Yta under tre fiskar, under sten
112	118	ruta 4				2		111	avslag	kvartsit	Yta under tre fiskar, under sten
113	118	ruta 4				2		436	avslag	kvartsit	
114	118	ruta 2				1	133,1	296	slipsten?	bergart	eventuellt slipad yta?
115	118	ruta 2				7		389	avslag	kvartsit	
116	118	ruta 2				59		767	avslag	kvartsit	
117	118	ruta 2				1	42,2	7	retuscherat avslag?	kvartsit	
118	118					1	120,5	1280	knacksten	granit?	se planritning, knacksten A
119	118					1	128	2556	knacksten	bergart	i det närmaste rund; se planritning, knacksten B

Fyndnr	Raä	Yta	X	Y	Nivå	Antal	Max dim. m.m.	Vikt (g)	Sakord	Råmaterial	Kommentar
120	118					1	203	>5000	knacksten	granit?	se planritning, knacksten C
121	118	ruta 2				1	290	>5000	löst block med målning	kvartsit	människofigur, ca 4 cm hög
122	123		727	860		1	46	11	retuscherat avslag?	kvartsit	kan vara "trampretusch"
123	123		727	860		1	51,9	15	retuscherat avslag?	kvartsit	
124	123		730	859		1	108,4	29	retuscherat avslag	kvartsit	
125	123		728	860		1	61,2	43	näbbskrapa?	kvartsit	
126	123		730	859		1	89,4	105	avslag med retusch/bruksskador	kvartsit	retusch och/eller bruksskador
127	123		730	859		1	40,7	8	avslag med retusch/bruksskador ?	kvartsit	
128	123		730	859		1	81,4	173	retuscherat avslag?	kvartsit	ev. inhak
129	123		727	860		1	77	35	retuscherat avslag?	kvartsit	
130	123		728	860		1	78,8	91	retuscherat avslag	kvartsit	ev. näbbformat föremål
131	123	provruta A				1	96,5	73	retuscherat avslag?	kvartsit	
132	123		728	860		1	90,5	79	avslag med bruksskador?	kvartsit	
133						1	188	807	förarbete?	kvartsit	obest. förarbete eller kärna; Finnforsberget, exakt fyndplats saknas
134	118	ruta 4				1	114,6	1209	knacksten?	bergart	osäker
135	118	ruta 4				1	133,2	972	knacksten?	bergart	osäker
136	118	ruta 6				1	136,9	1691	knacksten?	bergart	osäker

APPENDIX 3. Fotolistor

Bilder, serie 1

Bildnr	Yta	Motiv	Tillstånd	V-streck (från)
1	123	grottan	före undersökning	S
2	123	grottan	före undersökning	S
3	123	grottan	före undersökning	SV
4	123	grottan	före undersökning	V
5	123	grottan	före undersökning	V

Bildnr	Yta	Motiv	Tillstånd	V-streck (från)
6	123	grottan	före undersökning	NV
7	123	grottan	före undersökning	NV
8	123	grottan	före undersökning	NV
9	123	grottan	före undersökning	S
10	123	grottan	före undersökning	S
11	123	antropomorf formation		V
12	123	översikt grottan	före undersökning	SV
13	123	översikt grottan	före undersökning	S
14	123	detalj grottan	före undersökning	V
15	123	detalj grottan	före undersökning	V
16	123	antropomorf formation	före undersökning	S
17	123	antropomorf formation	före undersökning	V
18	123	inmätning av koordinatsystem	före undersökning	S
19	123	inmätning av koordinatsystem	före undersökning	S
20	123	inmätning av koordinatsystem	före undersökning	S
21	tältet	tältet		Ö
22	tältet	Thomas		
23	tältet	Britta		
24	123	arbetsbild	nivå 1	SV
25	123	arbetsbild	nivå 1	S
26	123	arbetsbild	nivå 1	S
27	118	arbetsbild	ruta 2	S
28	fika	Britta och Thomas		
29	fika	Anders		

Bilder, serie 2

Bildnr	Yta	Motiv	Tillstånd	V-streck (från)
1	123	x 727 y 860		V
2	123	x 727 y 860		S
3	123	x 728 y 860		V
4	123	x 728 y 860		S
5	123	översikt		SSV

Bildnr	Yta	Motiv	Tillstånd	V-streck (från)
6	123	översikt N delen		V
7	123	översikt S delen		V
8	123	översikt		N
9	123	profil mot N i x 728 y 860		S
10	123	profil mot N i x 728 y 860		S
11	123	x 730 y 859		S
12	123	x 730 y 859		S
13	123	x 730 y 859		Ö
14	123	x 730 y 859		Ö
15	123	provgrop A		V
16	123	provgrop A		Ö
17	123	provgrop i x 730 y 859		S
18	123	provgrop i x 730 y 859		Ö
19	123	provgrop i x 730 y 859		N
20	123	provgrop i x 730 y 859		N
21	123	provgrop i x 730 y 859		N
22	123	översikt		V
23	123	översikt		V
24	123	översikt		V
25	123	grottan		V
26	123	bergväggen		NNV
27	123	bergväggen		NNV
28	123	bergväggen		NNV
29		bilden finns ej (felräkning vid numrering)		
30	123	bergväggen		V
31	123	bergväggen		V
32	123	bergväggen, närbild		V
33	123	ansiktet		SSV
34	123	ansiktet		SSV
35	123	ansiktet		SSV
36	123	översikt		V
37	123	översikt		V
38	123	översikt		S
39	123	översikt		S

Bildnr	Yta	Motiv	Tillstånd	V-streck (från)
40	123	"schakt"		S
41	123	"schakt"		SSV
42	123	dump från y 728 x 860		
43	123	dump från y 728 x 860		
44	123	dump från y 728 x 860		
45	123	dump från y 727 x 860		
46	118	arbetsbild, sållning		
47	118	yta under tre fiskar på rad i grottan (ruta 2)	före grävning	SSÖ
48	118	yta under tre fiskar på rad i grottan (ruta 2)	före grävning	SSÖ
49	118	arbetsbild		
50	118	arbetsbild		
51	118	arbetsbild		
52	118	sten från grottan		
53	118	fiskar		
54	118	fiskar		
55	118	yta under fiskar (ruta 4 och 6)	före grävning	SSV
56	118	yta under fiskar (ruta 4 och 6)	före grävning	SSV
57	118	yta under fiskar (ruta 4 och 6)	före grävning	SV
58	118	ruta 4, meterruta utlagd	före grävning	SV
59	118	ruta 4, meterruta utlagd	före grävning	SV
60	118	ruta 4, meterruta utlagd	före grävning	SSV
61	118	ruta 4, meterruta utlagd	före grävning	SÖ
62	118	ruta 4, meterruta utlagd	före grävning	SV
63	118	arbetsbild ruta 4		SV
64	118	arbetsbild ruta 4		SV
65	118	arbetsbild ruta 4		SV
66	118	meterruta under överhäng (ruta 2)	efter rensning	SV
67	118	meterruta under överhäng (ruta 2)	efter rensning	SÖ
68	118	hyllan	efter rensning	SV
69	118	hyllan	efter rensning	SV
70	118	ruta 4 (under utgrävning, grävd i S delen)	under utgrävning	SÖ
71		utgå		
72		utgå		
73		utgå		

Bildnr	Yta	Motiv	Tillstånd	V-streck (från)
74		utgå		
75	118	ruta 4	efter rensning	S
76	118	ruta 4, lodfoto	efter rensning	S
77	118	ruta 4, lodfoto	efter rensning	S
78	118	ruta 5	före grävning	SV
79	118	ruta 5	före grävning	S
80	118	arbetsbild, ruta 5		S
81	118	arbetsbild, ruta 5		S
82	118	arbetsbild, ruta 5		S
83	118	arbetsbild, ruta 5		S
84	118	arbetsbild, ruta 5		SV
85	118	arbetsbild, ruta 5, efter grävning till 0,4 m djup	efter grävning	S
86	118	arbetsbild, ruta 5, efter grävning till 0,4 m djup	efter grävning	SV
87	118	arbetsbild, ruta 5, efter grävning till 0,4 m djup, lodfoto	efter grävning	S
88	118	ruta 6	före rensning	V
89	118	ruta 6	före rensning	S
90	118	ruta 6	efter rensning	S
91	118	ruta 6	efter rensning	V
92	118	ruta 6	efter rensning	S
93	118	gruppbild		S
94	118	ansiktet på Raä 118		S
95	118	ansiktet på Raä 118		S
96	123	x 728 y 860	sista nivå	V
97	123	x 728 y 860	sista nivå	S
98	123	x 728 y 860	profil	S
99	123	x 728 y 860	profil	S

Bilder, serie 3

Bildnr	Yta	Motiv	Tillstånd	V-streck (från)
1	123	Britta Lindgren		
2	123	Anders Olofsson		
3	123	Lage Johansson och Roger Lundkvist		

Bildnr	Yta	Motiv	Tillstånd	V-streck (från)
4	123	igenläggning av Raä 123		
5	123	igenläggning av Raä 123		
6	123	igenläggning av Raä 123		
7	123	igenläggning av Raä 123		
8	123	igenläggning av Raä 123		
9	123	igenläggning av Raä 123		
10	123	igenläggning av Raä 123		
11	123	igenläggning av Raä 123		
12		ihoppackning, Lage och Britta		
13	123	utsikt mot SSÖ från Raä 123		NNÖ
14	123	efter igenläggning		
15	123	Raä 123 efter igenläggning		
16		retuscherat avslag från Raä 123		

Bilder, serie 4

Bildnr	Yta	Motiv	Tillstånd	V-streck (från)
1	123	yta efter rensning	efter rensning	S
2	123	yta efter rensning	efter rensning	S
3	123	yta efter rensning	efter rensning	S
4	123	arbetsbild	efter rensning	V
5	123	arbetsbild	efter rensning	V
6	123	arbetsbild	efter rensning	V
7		landskapsbild klippan		
8		landskapsbild klippan		
9	123	x 727 y 860	före borttag. av sten	V
10	123	x 727 y 860	före borttag. av sten	V
11	123	x 727 y 860	före borttag. av sten	V
12	123	x 730 y 859, SV hörnet	före rensning	V
13	123	x 730 y 859, SV hörnet	före rensning	V
14	123	arbetsbild		

Bildnr	Yta	Motiv	Tillstånd	V-streck (från)
15	123	arbetsbild		
16	123	arbetsbild		
17	123	x 728 y 860	efter rensning	V
18	123	x 728-727 y 860	efter rensning	V
19	123	x 727 y 860	efter rensning	V
20	123	x 727 y 860	efter rensning	V
21	123	x 728 y 860, knacksten in situ	efter rensning	V
22	123	x 728 y 860, knacksten in situ	efter rensning	V
23	123	x 728 y 860, profil		S
24	123	x 728 y 860, profil		
25	123	x 728 y 860, profil		
26	123	x 728 y 860, profil		
27	123	x 728 y 860, profil		
28	123	arbetsbild		
29	123	arbetsbild		
30	123	arbetsbild		
31	123	arbetsbild		
32	123	arbetsbild		
33	123	arbetsbild		
34	123	arbetsbild		
35	123	arbetsbild		
36	123	arbetsbild		
37	123	x 730 y 859		
38	123	x 730 y 859		
39		landskapsbild		
40		gruppbild		

Bilder, serie 5

Bildnr	Yta	Motiv	Tillstånd	V-streck (från)
1	123	arbetsbild		
2	123	arbetsbild		
3	123	arbetsbild		

Bildnr	Yta	Motiv	Tillstånd	V-streck (från)
4	123	arbetsbild		
5	123	ansiktet		
6	123	ansiktet		
7	118	hyllan (yta 2)		V
8	118	löst stenblock med slagmärken på hyllan		
9	118	löst stenblock med slagmärken på hyllan		
10	118	arbetsbild		
11	118	arbetsbild		
12	118	arbetsbild		
13	118	knacksten A		
14	118	knacksten B		
15	118	knacksten C		
16	118	arbetsbild		
17	118	?		
18	118	gruppbild		
19	118	ristning på löst block		
20	118	ristning på löst block, närbild		
21	118	ansiktet mellan Raä 123 och 118		
22	118	arbetsbild		

Bilder, serie 6

Bildnr	Yta	Motiv	Tillstånd	V-streck (från)
1	123	x 730 y 859		S
2	123	x 730 y 859		Ö
3	123	provruta A (x 729 y 861)		V
4	123	provruta A (x 729 y 861)		V
5	123	x 728 y 860		V
6	123	x 728 y 860		V
7	123	x 728 y 860 (snedbild)		S
8	123	x 728 y 860	profil mot N	S
9	123	x 728 y 860	profil mot N	S
10	123	x 727 y 860		V

Bildnr	Yta	Motiv	Tillstånd	V-streck (från)
11	123	x 727 y 860		V
12	123	x 727 y 860		S
13	123	x 727 y 860		S
14	123	översikt		SSV
15	123	översikt		S
16	123	översikt		N
17	123	N delen		V
18	123	S delen		V
19	118	grottan		
20	118	ruta 2		
21	118	arbetsbild		
22	118	studie av lös sten med ristningar		
23	118	studie av lös sten med ristningar		
24	118	studie av lös sten med ristningar		
25	118	slagmärken i klippan		
26	118	slagmärken i klippan		
27	118	slagmärken i klippan		
28	123	gruppbild		
29	118	slagmärken i klippan		
30	118	slagmärken i klippan		
31	118	gruppbild		
32	118	slagmärken i klippan		
33	123	arbetsbild, igenfyllning		
34	123	arbetsbild, igenfyllning		
35	118	översikt		
36	118	översikt		
37	118	översikt		
38	118	ruta 6		
39	118	ruta 6		
40	118	efter igenläggning		
41	118	efter igenläggning		
42	118	efter igenläggning		
43	118	efter igenläggning		
44	118	efter igenläggning		

Bildnr	Yta	Motiv	Tillstånd	V-streck (från)
45	118	efter igenläggning		

APPENDIX 4. Ritningsförteckning

Objekt
Bilaga 1:1. Översiktskarta över de båda fornlämningarna Raä 118 och Raä 123.
Bilaga 1:2. Schaktplan Raä 123.
Bilaga 1:3. Raä 123. Höjdavvägning, toppmått.
Bilaga 1:4. Raä 123. Höjdavvägning, bottenmått.
Bilaga 1:5 Bilaga 1:5. Schaktplan över Raä 118 med de undersökta rutorna/ytorna 1-6 samt fynd av knackstenar utmärkta.

APPENDIX 5. Topp- och bottenmått, Raä 123

Toppmått:

punktnr	m ö. h.
1	231,93
2	231,93
3	231,91
4	231,88
5	231,85
6	231,85
7	231,72
8	231,75
9	231,66
10	231,74
11	231,55
12	231,53
13	231,46
14	231,42
15	231,28
16	231,55
17	utgår
18	utgår
19	utgår
20	232,02
21	232,08
22	231,99
23	231,98
24	232,12
25	232,06
26	232,04
27	232,03
28	saknas
29	saknas
30	231,95
31	232,01

Bottenmått:

punktnr	m ö. h.	anmärkn.
1	232,00	
2	231,91	
3	231,89	
4	231,88	
5	231,91	
6	232,03	
7	232,90	
8	231,75	
9	231,40	
10	231,40	
11	231,37	
12	231,17	
13	231,25	
14	231,21	
15	231,21	
16	231,62	hällan
17	231,84	nedgrävn.
18	231,61	provgrop A

Används tillsammans med bil. 1:3 och 1:4.

APPENDIX 6. Kontaktark med föremålsbilder

F 1, bild 1

F 1, bild 2

F 2, bild 1

F 2, bild 2

F 2, bild 3

F 5, bild 1

F 5, bild 2

F 6, bild 1

F 6, bild 2

F 31, bild 1

F 31, bild 2

F 53, bild 1

F 53, bild 2

F 58